

In eerdere edities van 'VDAB Onderzoekt' (nrs. 1, 2 en 3) werd nagegaan wat het verband is tussen bepaalde kenmerken van werkzoekenden (zoals leeftijd, studieniveau en origine) en van specifieke VDAB-acties (i.c. verwijzingen) op de uitstroomsnelheid van werkzoekenden, vanuit de werkloosheid richting werk. Het vierde en vijfde nummer in de reeks vertrekken vanuit een (bijna) complementair uitgangspunt. Meer bepaald wordt van personen die zijn uitgestroomd uit werkloosheid nagegaan hoe lang het duurt tot ze voor de eerste keer terug instromen in de werkloosheid. Een eerste reeks resultaten (nr. 4) leveren sterke aanwijzingen op van een tweedeling tussen werkzoekenden die duurzaam uitstromen en anderen, die blijkbaar een grote(re) kans lopen om herhaaldelijk in en uit te stromen. Het volgende nummer (nr. 5) zal zich concentreren op de teruginstroomkansen bij de oudere werkzoekenden.

Inleiding

Het onderzoek is gebaseerd op 48 cohorten van werkzoekenden, die in de onderzochte jaren (2003, 2005, 2007 en 2008) minstens één keer zijn uitgestroomd uit de werkloosheid. Hierbij wordt na iedere uitstroom nagegaan hoelang het duurt tot ze voor de eerste keer opnieuw instromen in de arbeidsreserve van niet werkende werkzoekenden. Zoals in de vorige onderzoeken wordt gezocht naar verbanden ('unieke samenhang') tussen kenmerken van de werkzoekenden en de teruginstroomsnelheid, en de opvolgingsperiode bedraagt maximum 24 maanden (zoals in Onderzoekt 3).

Aangezien de scoop beperkt is tot de transitie terug in de werkloosheid van personen die voordien zijn uitgestroomd uit de werkloosheid, kunnen natuurlijk geen conclusies getrokken worden m.b.t. de totale bevolking op arbeidsleeftijd in het Vlaamse Gewest. Het was een bewuste keuze om het onderzoek te concentreren op de kernopdracht van de VDAB tijdens de onderzochte periode: werkzoekenden (duurzaam) aan de slag krijgen.

Gegevens en methode

In 2003, 2005, 2007 en 2008 zijn in totaal 742.868 unieke personen uitgestroomd uit de werkloosheid. 442.438 (60%) onder hen zijn slechts één keer uitgestroomd in de vier onderzochte jaren, de 300.430 (40%) anderen zijn meerdere

keren uitgestroomd¹. Deze laatste groep is 850.995 keer uitgestroomd en in het totaal zijn, tijdens die vier jaar, alle personen samen 1.293.433 (= 850.995 + 442.438) keer uitgestroomd. Met andere woorden 66% van de uitstroom is dus gerealiseerd door 40% van de personen.

In het onderzoek zijn twee pistes bewandeld. Een eerste reeks analyses is uitgevoerd op alle beschikbare gegevens. Hierbij wordt elke 'uitstroom' als een op zichzelf staand feit beschouwd waarbij er met andere woorden geen rekening mee wordt gehouden dat sommige personen slechts één keer zijn uitgestroomd terwijl anderen meerdere keren zijn uitgestroomd. Deze strategie is analoog met de aanpak in de vorige onderzoeken naar de uitstroom naar werk vanuit de werkloosheid (cf. VDAB Onderzoekt 1, 2 en 3). Ook nu is een duurtijdanalyse uitgevoerd waarbij gecontroleerd wordt voor o.a. leeftijd, werkloosheidsduur en scholing. Daarnaast is ook nagegaan of er een verschil is in 'teruginstroomsnelheid' tussen personen die slechts één keer zijn uitgestroomd en diegenen die meerdere keren zijn uitgestroomd. Hiertoe zijn de gegevens opgesplitst in twee delen: de personen die slechts één keer zijn uitgestroomd (groep 1) en diegenen die meerdere keren zijn uitgestroomd (groep 2). Vervolgens zijn beide groepen afzonderlijk geanalyseerd d.m.v. duurtijdanalyse.

Naast de klassieke socio-demografische persoonskenmerken (leeftijd enz.) is ook getracht de aard van de uitstroom op te nemen in de analyse. Door de uitstroom uit de werkloosheid op het einde van de maand te combineren met gegevens uit de Dimona-bestanden delen we die uitstroom in 3 categorieën in: uitstroom naar werk (exclusief uitzendarbeid), uitstroom naar uitzendarbeid en uitstroom naar niet-werk (zorgtaken, studies, verhuis naar buitenland, (vervroegd) pensioen,...). Deze methode levert een ruwe benadering op met een aantal beperkingen. Zo zal bijvoorbeeld een uitstroom die begint met uitzendarbeid en nadien overgaat in een vaste tewerkstelling (bij dezelfde of een andere werkgever) ingedeeld worden en blijven in de categorie 'uitzendarbeid'. Een gedetailleerde analyse van de transities binnen de uitstroom (bvb. is uitzendarbeid een opstap naar vast werk?) laat dit inderdaad niet toe.

¹ Het aantal personen dat meerdere keren is uitgestroomd is natuurlijk een onderschatting omdat niet iedereen evenveel tijd heeft gehad om een tweede keer uit te stromen. Personen die voor het eerst zijn uitgestroomd in 2003 hebben 4 jaar de tijd (2003, 2005, 2007 en 2008) om een tweede keer uit te stromen. Zij die in 2008 voor het eerst zijn uitgestroomd kunnen enkel in dat zelfde jaar een tweede keer uitstromen. Mocht iedereen evenveel tijd hebben gehad zou het aandeel met meerdere uitstromen wellicht zo'n 10 procentpunt hoger liggen. In de duurtijdanalyse worden de teruginstroomkansen gecorrigeerd voor deze vertekening.

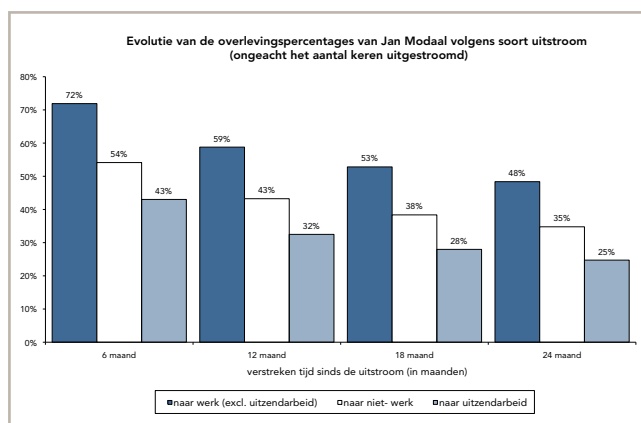
Desalniettemin lijkt het toch een interessante invalshoek die een meerwaarde oplevert voor dit onderzoek.

Resultaten

Uit de eerste reeks analyses (dus zonder rekening te houden met het aantal keer dat een persoon is uitgestroomd) blijkt dat de sterkste samenhang te vinden is tussen de maandelijkse kans² op terug-instroom en het soort uitstroom. Werkzoekenden die uitgestroomd zijn naar werk (exclusief uitzendarbeid) zullen minder vlug terug instromen in de werkloosheid dan werkzoekenden die uitgestroomd zijn naar uitzendarbeid of naar niet- werk. Vooral de eerste maanden na de uitstroom zijn de verschillen tussen deze kansen het grootst en wijzigen ze ook het sterkst³. Na 6 maand stabiliseren de terug- instroomkansen: bij uitstroom naar uitzendarbeid en naar niet- werk zijn ze dan respectievelijk 1,4 en 1,1 keer groter dan bij de uitstroom naar werk (exclusief uitzendarbeid).

Hoe groter de maandelijkse terug- instroomkans is, hoe lager natuurlijk de overlevingspercentages (het procentuele aandeel dat nog niet terug is ingestroomd tijdens de opvolgperiode) worden. In figuur 1 vindt men de overlevingspercentages voor Jan Modaal: een fictief persoon met een doorsnee profiel⁴, en dat 6, 12, 18 en 24 maanden na de uitstroom.

Figuur 1.

Op basis van de eerste analyses zou men kunnen besluiten dat -algemeen gesproken- de uitstroom niet zo duurzaam is. Aangezien na 2 jaar iemand met een doorsnee profiel slechts tussen 48% en 25% kans heeft om nog niet terug te zijn ingestroomd (al naargelang de aard van de uitstroom).

² Dit is de kans om in een bepaalde maand terug in te stromen in de werkloosheid op voorwaarde dat men voordien nog niet terug is ingestroomd.

³ Zo is de 1e maand na de uitstroom de kans op terug- instroom bij uitstroom naar uitzendarbeid 3,3 keer groter vergeleken met uitstroom naar werk (exclusief uitzendarbeid), bij uitstroom naar niet- werk is dat 2,8 keer groter dan de uitstroom naar werk (exclusief uitzendarbeid).

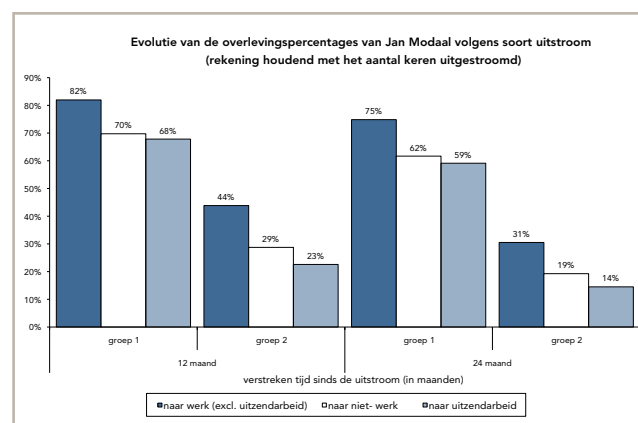
⁴ De overlevingspercentages van sterkere (zwakkere) profielen zullen hoger (lager) liggen vergeleken met het doorsnee profiel. Maar de onderlinge verschillen tussen deze percentages van de 3 soorten uitstroom blijven ongeveer constant over de verschillende profielen.

Vooral de uitstroom naar uitzendarbeid lijkt weinig duurzaam te zijn maar schijn kan bedriegen.

Wanneer men namelijk ook in rekening brengt of een persoon één (groep 1) of meerdere keren (groep 2) is uitgestroomd in de 4 onderzochte jaren verandert het beeld aanzienlijk. Weliswaar blijft in beide groepen de kans op terug-instroom het kleinst bij uitstroom naar werk (exclusief uitzendarbeid) en het grootst bij uitstroom naar uitzendarbeid of naar niet-werk. Maar de onderlinge verschillen tussen beide groepen zijn veel groter dan de verschillen binnen de groepen. Personen die slechts één keer zijn uitgestroomd, stromen -zoals redelijkerwijze verwacht kon worden- veel trager terug in de werkloosheid vergeleken met personen die meerdere keren zijn uitgestroomd en dit ongeacht de aard van die uitstroom. Het risico om terug in te stromen is, gemiddeld gesproken, tussen de 3,2 tot 4 keer groter bij personen die meerdere keren zijn uitgestroomd vergeleken met personen die slechts 1 keer zijn uitgestroomd. Ingeval van uitstroom naar werk (exclusief uitzendarbeid) is het verschil tussen beide groepen het grootst, bij uitstroom naar niet-werk (3,2 keer groter) of naar uitzendarbeid (3,3 keer groter) is het verschil het kleinst.

Dit vertaalt zich natuurlijk ook in de overlevingspercentages (het procentuele aandeel dat nog niet terug is ingestroomd tijdens de opvolgperiode). In figuur 2 vindt men opnieuw de overlevingspercentages voor Jan Modaal 12 en 24 maanden na de uitstroom maar nu met het onderscheid tussen één (groep 1) of meerdere keren (groep 2) uitgestroomd.

Figuur 2.

De resultaten zijn onmiskenbaar: qua duurzaamheid van de uitstroom tekent zich een duidelijke tweedeling af tussen groep 1 en 2. Na 2 jaar heeft iemand met een doorsnee profiel die slechts éénmaal is uitgestroomd tussen 75% en 59% kans om nog niet terug te zijn ingestroomd. Personen met hetzelfde profiel die meerdere keren zijn uitgestroomd hebben slechts tussen 31% en 14% kans om nog niet terug te zijn ingestroomd. Bij de eerste groep mag men inderdaad

spreken van duurzame uitstroom, ook voor diegenen die uitgestroomd zijn via uitzendarbeid. Een aantal onder deze laatsten zullen ongetwijfeld ook doorgestroomd zijn naar een vaste betrekking⁵.

Maar de tweede groep is natuurlijk ook een sterke aanwijzing dat een aanzienlijk deel van de uitgestroomde werkzoekenden duidelijk een grotere kans hebben om in een (snelle) opeenvolging van uit- en instroom terecht te komen, een uitstroom- instroomcarrousel als het ware. Het is nog geen sluitend bewijs, daarvoor is verder gericht, specifiek onderzoek⁶ noodzakelijk. Maar de vaststelling kan voorlopig wel als werkhypothese gebruikt worden. Bijkomende analyses moeten ook toelaten om deze groep beter in kaart te brengen en na te gaan wie erin terecht komt, of en hoe ontsnappen mogelijk is en welke rol de VDAB -als regisseur en uitvoerder- daarbij kan spelen. Hierbij zal aandacht moeten worden besteed aan zoveel mogelijk elementen⁷. Dus niet enkel het menselijk kapitaal maar ook zaken zoals o.a.: competenties, de gezondheid, de vroegere loopbaan, motivatie en socio-culturele factoren.

Besluit

Het onderzoek levert sterke aanwijzingen op van een tweedeling tussen werkzoekenden die duurzaam uitstromen en anderen die een (grote) kans maken om in een snelle opeenvolging van uit- en instroom terecht te komen waaruit ze maar moeilijk (of helemaal niet) kunnen ontsnappen. Deze tweedeling vindt men terug bij elk van de drie soorten uitstroom: naar werk (exclusief uitzendarbeid), naar uitzendarbeid en naar niet- werk.

Voor de groep die niet duurzaam uitstroomt dient verder onderzocht waarbij bijzondere aandacht moet besteed worden aan elementen zoals: competenties, motivatie, socio-culturele factoren en andere aspecten van de inzetbaarheid. Hiermee zal tevens rekening moeten worden gehouden bij de concrete invulling en uitvoering van het arbeidsmarktbeleid. In die zin is de omschakeling van de sluitende aanpak naar het sluitend maatpak, met een gedifferentieerde aanpak op basis van het profiel en de specifieke noden van elk individu, onmiskenbaar een stap in de goede richting.

Meer informatie:

VDAB, Studiedienst,
Keizerslaan 11, 1000 Brussel
Tel. 02 506 15 87
E-mail: studiedienst@vdab.be
www.vdab.be/trends/onderzoekt/

⁵ Via deze analyse kan dit niet gedetecteerd worden maar ander onderzoek, o.a. 'Uitzendarbeid: opstap naar duurzaam werk ook voor kansengroepen,' (Idea Consult) en 'Ontcijfert nr. 19' (VDAB), heeft voldoende aangetoond dat dit effectief gebeurt.

⁶ Op basis van een volwaardige event-historie-analyse waarbij aaneensluitende periodes van werkloosheid en niet- werkloosheid (werk, inactiviteit) van een cohorte werkzoekenden op een geïntegreerde wijze onderzocht kunnen worden. En niet als een, weliswaar interessant maar onbedoeld, 'extra' resultaat.

⁷ Bollens, J. en Heylen, V. 2010. Determinanten van de inzetbaarheid en de mate waarin ze beleidsmatig beïnvloedbaar zijn. Steunpunt Werk en Sociale Economie.